

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„Доктор по кинознание, киноизкуство и телевизия”
на **Пеню Людмилов Кирацов**

Факултет "Екранни изкуства"

Катедра "Филмова и телевизионна режисура и анимация"

Специалност "Анимация"

НАЦИОНАЛНА АКАДЕМИЯ ЗА ТЕАТРАЛНО И ФИЛМОВО ИЗКУСТВО

"Кръстьо Сарафов"

Тема на дисертацията:

**АНИМАЦИЯТА КАТО ИНДУСТРИЯ.
ТЕХНОЛОГИЯ, ТЕМИ И ЕСТЕТИКА**

Рецензент: доц. д-р Господин Неделчев – НАТФИЗ

Представеният дисертационен труд „Анимацията като индустрия. Технология, теми и естетика“ на Пеню Кирацов е съставен според изискванията на ЗРАСРБ.

Предговор

1. Обща характеристика

- 1.1 Изкуство или индустрия
- 1.2 Актуалност на темата
- 1.3 Обект на изследването
- 1.4 Понятиен апарат
- 1.5 Структура и съдържание
- 1.6 Предполагаеми научни приноси

2. Производствена организация на анимационния филм

- 2.1 Структура на производствения процес на анимационния филм

2.2 Анимационното изкуство в условията на авторското кино

2.3 Анимационното изкуство в условията на индустриалното производство

2.3.1 Уиндзор Макей – бащата на анимацията

2.3.2 Мики Маус и Уолт Дисни – от скромно начало до глобален лидер в индустрията

2.3.3 UPA – новия, дизайнерски стил в анимацията или началото на края на класическата анимация

2.3.4 Пиксар – преход към 3Д технологиите и стремежа на студиото да запази водеща позиция в развиването на своя креативния ресурс.

3. Ролята на артиста в производствения процес на поточната линия

3.1 Изкуството на Чък Джоунс

3.2 Брад Бърд

4. Финансиране на анимационната индустрия

4.1 Държавна подкрепа и конкурентен пазар

4.2 Мърчъндайзинг - една от най-важните дейности за събиране на приходи и влиянието му върху елементи от процеса на производството

4.3 Изкуството и бизнеса в детската телевизия

4.3.1 Студиото на Хана-Барбера

4.3.2 Лицензиране

4.3.3 Кабелната телевизия и възраждане на анимационното изкуство през 90-те години

4.3.4 Арт Клоки

5. Анимационна индустрия и образование

Заклучение

Изводи

Библиография

Филмография

Дисертационният труд на докторанта се състои от 197 страници и представя едно обстойно изследване на спецификата и общото в темите, естетиката, технологичните особености и творческия подход, както и тяхната взаимна обвързаност, в процеса на създаване на анимационен филмов продукт – в условията на индустриалното

производството и при авторската, асоциативно-поетична анимация. В своя труд Пеню Кирацов прави тематично насочен анализ на 92 анимационни филма от различни страни на света. В подкрепа на своите тези, той цитира международно признати автори и теоретици. На базата най-вече на теоретични познания и разсъждения, прави задълбочени научни анализи и извежда свои собствени заключения.

Освен дисертационния си труд кандидатът прилага доказателствен материал за две публикации – „Телевизионното програмиране и реклама за деца, възникване на взаимоотношения, теми и естетика“, издателство „Веда Словена-ЖГ, и „Образованието по анимация среща индустрията“, статия публикувана на сайта „Център за Семиотични и Културни Изследвания“. Представя неголяма творческа биография, но с акцент върху практическата му реализация като графичен дизайнер и кратък списък с участия и присъдени награди в престижни международни студентски филмови фестивали.

Актуалност на проблема

В своето изследване докторантът Пеню Кирацов определя актуалността на разглеждания проблем така: *„Въпреки богатата българска практика в сферата на анимацията липсва сериозен опит и натрупано познание за процесите и предизвикателствата, които са част от правенето на изкуство по индустриален принцип, на един свободен и конкурентен пазар. Един от основните проблеми е съзнанието за противоречие на самите термини „Индустрия“ и „Изкуство“, което от своя страна води и до неразбиране ... и липса на ясно съзнание за това как се създава качествено изкуство базирано на индустриалния начин на производство... Какви са закономерностите между производствения процес, темите и естетиката на анимационните филми, какви са приликите и разликите в драматургичния и творческия подход в комерсиалните, дългометражни филми и авторските, асоциативно-поетични анимации. Този проблем е особено актуален днес“* (стр.5).

Не са много изследователите, дори и в световен мащаб, привлечени от този проблем, и в този смисъл фокусирането на докторанта върху *„закономерностите на взаимно влияние между индустриалния и чисто художествено-естетическия аспект в производството на анимационните филми“* (стр.7), запълва това бегло изследвано пространство във филмовата теория, А в българската специализирана литература липсва дори и частично подобно изследване, да не говорим за цялостен научен труд по въпроса.

Цел и задачи на изследването

Прецизно формулираната цел „да открия закономерностите, които спояват в едно и примиряват две от най-крайните и противоположни понятия в анимационното кино – изкуството и индустрията“ (стр.7), трасира пътя на изследването, както и намерението на докторанта да докаже: „че няма разлика между креативния процес в авторското кино и комерсиалното, единствената разлика е в мениджмънта и помощните институции, които го поддържат“ (стр.9). Конкретиката на поставените задачи, както и обстоятелствата исторически преглед на етапите от технологичното развитие на анимационното кино, и последвалите от това нови естетически и производствени възможности, спомагат на Пеню Кирацов за дълбоко анализиране на проблематиката и водят към обобщаващото заключение: „Най-важно е намирането и посочване на механизми и процеси, които спомагат за развитието на творческия процес в контекста на индустриалното производство и съответно какви са основните пречки за проявяване и развитие на креативността в индустриалната среда.“ (стр.8).

Степен на познаване на състоянието на проблема

Дисертационния труд включва 77 библиографски източника, обхващащи най-значимите изследвания в теорията на анимационното кино, както на световни автори като Жорж Садул, Бил Плимптън, Пол Уелс, Ричард Уилямс, Фьодор Хитрук, така и на българските изследователи Красимира Герчева, Надежда Маринчевска, Невелина Попова и други. Ползвайки теоретичните наблюдения и практически опит на автори като Джеф Линбърг, Джей Би Кауфман, Рамин Захед или Джийн Дейч, докторантът поставя разглежданата проблематика в един по-общ филмов контекст. Бих си позволил да отбележа единствено недотам добрата структура на дисертационния текст, която внася момент на известна дезориентация в първоначалния прочит. Но независимо от това, трудът на Пеню Кирацов носи своите достойнства, изграден върху осмисляне на възгледите на широк кръг от безспорни авторитети в областта на анимационното кино и притежава изключително сериозна теоретична основа.

Методология

В своя дисертационен труд авторът Кирацов ползва основно сравнителния анализ и изкуствоведческите методи на изследване – така той успява да издири и представи точните

паралелни примери на филми от класическия период на индустриалното и авторското анимационно кино и съответстващите им съвременни дигитални аналози. Широтата в обхвата на изследването, редицата не само естетически и производствено-технологични, а и комуникативни аспекти, неизбежно води и до интердисциплинарният подход като методология при един толкова комплексен обект на анализ.

Обхват на изследването и приноси

В главата „Производствена организация на анимационния филм“ докторантът описва *„главните елементи, които формират процеса на създаването на анимационния филм“* (стр.14). Прави впечатление, че Пеню Кирацов има сериозни и задълбочени познания не само теоретични, но и придобити в практиката – това винаги се усеща. Детайлният анализ и взаимна обусловеност на отделните етапи в анимационното производство в най-широки рамки, които познаваме още от времето на Дисни, като идея, питчинг, сценарий, сториборд, лейаут, тайминг и пр. правят текста освен научно, също така и практически приложим. Процесът на производство, най-общо казано, е разгледан в цялата си пълнота и сложност като процес, обединяващ *„както развитието на високи технологии от най-висш клас, така и уникалното естетическо виждане на автора.“* (стр.14). Това обстойно изследване на структуро-определящите закономерности, както и взаимодействието на технологиите и естетическите стойности в контекста на индустриалното анимационно производство имат своя приносен характер в представения текст.

Историческият преглед, трасиран от имената на Уиндзор Макей, Уолт Дисни и неговия пръв успешен дистрибутор Маргарет Уинкълър, както и студиата Ю-Пи-Ей и Пиксар в наши дни, е базиран върху тезите на отделни филмови истории и е обоснован от автора така: *„Тук бизнесът и изкуството се преплитат още в самото начало на съществуване на анимацията, когато тя не е била инструмент за самоизразяване, а напипвайки неизказаните желания и вкусове на публиката да продаде успешно един продукт, една новост.“* (стр.63). Анализирайки явлението Уиндзър Макей – *„безспорния баща на анимационното изкуство, както в техническо – така и в артистично отношение“* докторантът стига и до обоснованото заключение, че *„Това е човекът, който първи изследва възможностите и за печелене от това изкуство“* (стр.63). Логичната последователност в изследването на автора налага и *„по-подробното запознаване с принципите на едно индустриално производство и това, което го отличава от направата*

на един продукт на простото занаятчийство“ (стр.59), така той стига неизбежно и до другия феномен в анимационното кино – Уолт Дисни. Име, превърнало се в знак не само на една филмова компания, но и на цяло едно изкуство – филмовата анимация. Внимателният анализ на фактите от историята на „Дисни-студио“ като цяло, води докторанта до обобщаващото заключение: *„Уолт Дисни открива успешна формула в продукцията на пълнометражни анимационни филми, но една от тайните на успеха на студиото е в разнообразяването на продукцията... Той продължава да залага на най-известния си герой Мики Маус като го промотира в чисто нови серии.“* (стр.82).

Продължавайки разсъжденията си върху технологичните промени в развитието на анимационното изкуство и естетическите, и тематични промени като следствие от това Пеню Кирацов отделя специално внимание на „Анимационното изкуство в условията на индустриалното производство“. В отделни под-глави той прави обстоен анализ на новаторската за своето време продукция на студио Ю-Пи-Ей и студио „Пиксар“, чиято продукция основателно определя като *„преход към 3D технологиите“*. На тази база съвсем логично звучи и неговият извод: *„Бизнесът е фактор, който кара анимационния филм да бъде изкуство в движение, развиващо се и променящо се към по-добро, То непрекъснато обогатява езика си благодарение на опита, които трупа в комуникацията с публиката.“* (стр.59).

Изследвайки естетическите предизвикателства пред авторите и чисто материалните нужди, предопределени от финансирането и съответното ниво на технологично развитие, както и същностните характеристики на анимационното изкуство, авторът дефинира необходимите условия за направата на един успешен анимационен филм или сериал – нещо, което той самият отбелязва като принос в своя научен труд. Дори извежда идеята, че *„Рецептата за успешен анимационен филм е даването на пълна творческа свобода на талантлив екип и пласирането на продукта по всички правила на маркетинговото изкуство“* (стр.83). И прави безспорният извод, че: *„Филмовата или въобще креативната индустрия е уникална не само с това, че отговаря на едно нестихващо търсене от страна на хората, но и в създаването на това търсене.“* (стр.61).

В главата „Ролята на артиста в производствения процес на поточната линия“ докторантът отдава необходимото на двама успешни автори, доказали своя висок естетическия критерий въпреки условията на студийното производство. Чък Джоунс, уникален новатор в пластиката на анимационната изразност и Брад Бърд – един съвременен

автор, вече придобил култов статут. Той е от малкото режисьори, които с лекота преминават от сферата на анимацията в режисурата на игрални филми и същевременно обогатяват езика на игралното кино с наученото от анимацията.

„Финансиране на анимационната индустрия“ е ключова част от изследването на Пеню Кирацов и има съществен и дори практически принос към докторантския му труд. Той прави задълбочен анализ на механизмите за финансиране на анимационната филмова индустрия – държавно финансиране, телевизионни излъчвания и реклами, т.нар. „мърчъндайзинг“ и стига до впечатляващи изводи относно влиянието им върху темите и естетиката на филмите и телевизионните сериали. Във фокуса на сравнителния му анализ са моделите на анимационните индустрии на Франция, Германия, САЩ и, доколкото може да се говори за филмова индустрия у нас – България.

„Едно нещо е сигурно и това е, че гледането на телевизия е от любимите занимания на децата. На всички е ясно каква сила на влияние имат рекламите и анимационните предавания върху психиката на детето“ (стр.157), пише авторът и отделя специална глава в труда си на тази проблематика – „Телевизионно програмиране и реклама за деца“. Защото *„Родителите се тревожат главно за твърде многото реклами и ниското качество на детските предавания“* (стр.158), продължава Кирацов. За мен лично, би било интересно да се изследва също и влиянието на тези фактори върху формиране на естетически критерии и възпитанието на младата публика, но това в никакъв случай не прави текстът по-малко стойностен.

В последната глава от дисертационния си труд „Анимационна индустрия и образование“ докторантът се съсредоточава върху взаимозависимостта бизнес – образование по анимационно изкуство или образование по изкуствата изобщо. Анализирайки факти и примери от академичното и професионално образование по изкуства във Великобритания, Китай, Бразилия и САЩ, разбира се, Пеню Кирацов стига до заключението, че *„Практиката по анимация и обучението по специалността в реална работна среда помага в най-голяма степен студентът да развие всички необходими качества нужни за неговото професионално развитие. но за да се изпълни тази препоръка в реалността е необходима и развита индустрия, която да поеме един определен брой стажанти.“* (стр.181).

Като цяло приносните моменти в дисертационния труд на Пеню Кирацов „АНИМАЦИЯТА КАТО ИНДУСТРИЯ. ТЕХНОЛОГИЯ, ТЕМИ И ЕСТЕТИКА“ са

следствие от виждането на автора, че *„Няма разлика между креативния процес в авторското кино и комерсиалното, единствената разлика е в мениджмънта и помощните институции, които го поддържат, А рецептата за успешен анимационен филм е даването на пълна творческа свобода на талантлив екип и пласирането на продукта по всички правила на маркетинговото изкуство.“* Дисертацията е първото у нас подробно изследване на проблема и, както посочва самият автор: *„Това описание важи за всички технологии, стилове и подходи в производството независимо от това дали се произвеждат в индустриална среда или в контекста на авторското, независимо кино.“*

Препоръки

Представеният дисертационен труд притежава безспорни научни достойнства, както и образователни такива, поради което смятам, че е подходящ и за самостоятелно печатно издаване. В случай, че авторът реши да го популяризира, препоръчвам да се прецизира структурната организация, да се обогати илюстративния материал, както и да бъде преразгледан обема на някои от текстовете.

Заклучение

Актуалността на темата, обхватността на изследването и научните приноси ми позволяват (въпреки препоръките по-горе) да твърдя, че предложеният дисертационен труд притежава необходимите научни качества и предлагам на уважаемото научно жури да присъди на кандидата Пеню Людмилов Кирацов образователната и научна степен „доктор“.

Гласувам с „да“.

01 февруари, 2020 г.

доц. д-р Господин Неделчев